

DINAMIČNI POLOŽAJ HRVATSKOGA U KONTEKSTU SUBJEKTIVNO MOTIVIRANE IZBORNE DVOJEZIČNOSTI

*Irena Horvatić Čajko **

Školska knjiga, Učiteljska akademija Sveučilišta u Zagrebu

U članku se predstavlja dvojezični razvoj prvoga jezika u dječaka koji je od rođenja izložen dvama različitim izvorima jezičnoga unosa (njemački i hrvatski) u prirodnom hrvatskom jednojezičnom okruženju. Prirodno se jednojezično okruženje odnosi na dječakovu širu okolinu izvan obiteljskoga doma u kojoj je hrvatski jezik glavno i službeno jedino sredstvo komunikacije, ali i na užu obiteljsku sredinu jer su i majka i otac izvorni govornici hrvatskoga jezika. Majka odlučuje dječaku biti izvor jezičnoga unosa za njemački jezik, a otac s dječakom govori hrvatski. U članku je naglasak na dinamičnome položaju hrvatskoga jezika u dvojezičnoj kombinaciji te jezičnim i izvanjezičnim okolnostima koje na njega utječu.

Ključne riječi: dvojezičnost, dvojezičnost neizvornih govornika – DNG, dvojezičnost izvornih govornika – DIG, subjektivna i objektivna motivacija, hrvatski jezik, njemački jezik, miješani izričaji, dinamičan odnos J1 i J2

OPIS PROUČAVANOGA SLUČAJA

U članku je opisan slučaj dječaka T. rođenog u Zagrebu koji je od samoga rođenja odgajan dvojezično. Oba roditelja izvorni su govornici hrvatskog jezika. Odluku o dvojezičnom odgoju dječaka donose prije njegova rođenja, a ona je potaknuta vlastitim iskustvom učenja stranih jezika, rada u nastavi stranih jezika te iskustvom brojnih kontakata u raznim zemljama svijeta. Pretpostavka je roditelja bila da će dvojezično odrastanje dječaku osigurati univerzalne jezične osnove kao poticajnu podlogu za kasnije usvajanje stranih jezika, šire mogućnosti obrazovanja i društvenih kontakata.

Majka dječaku postaje primarni izvor za njemački jezični sustav. Iako je majka neizvorni govornik njemačkog jezika, ne doživljava ga kao strani jezik i može bez poteškoća s dječakom ostvariti potpunu komunikaciju na sadržajnoj i emocionalnoj razini. Tako je stvorena obiteljska situacija u kojoj je svaki roditelj izvor različitog jezičnog unosa, otac hrvatskoga, a majka njemačkoga – primjenjuje se komunikacijska strategija u kojoj svaki roditelj s djetetom govori svoj jezik – dok je dominantan okolinski jezik šireg obiteljskog i izvanobiteljskog okruženja hrvatski. Važno je napomenuti da do intenzivnijeg susreta

dječaka s okolinskim jezikom dolazi s njegovim odlaskom u jaslice u dobi od navršenih godinu dana.

TERMINOLOŠKO ODREĐENJE SLUČAJA

Subjektivna i objektivna dvojezičnost

Budući da dvojezičnost ovog slučaja ne proizlazi iz zadanih okolnosti u širem društvenom okruženju – dvojezičnost ili višejezičnost unutar jedne zemlje ili drugačijeg društveno definiranog prostora, ne govorimo o objektivnoj motivaciji za dvojezičnost. U slučaju obitelji dječaka T. riječ je o **subjektivnoj motivaciji** za dvojezičnost koja nije uvjetovana vanjskim objektivnim čimbenicima, niti je preduvjet opstanka u društvenoj sredini. Kako bi bila uočljiva razlika između ovdje opisanoga slučaja dvojezičnosti i dvojezičnosti u obiteljima u kojima su roditelji izvorni govornici različitih materinskih jezika, može se provesti još detaljnija podjela na subjektivno motiviranu **izbornu dvojezičnost** i subjektivno motiviranu **zadanu dvojezičnost**. Kod izborne dvojezičnosti roditelji su motivirani da izaberu dvojezični pristup odgoju djeteta te s tim ciljem stvaraju potrebne uvjete za njegovo ostvarenje. Dok će u jednom miješanom braku motivacija također biti subjektivna, jer roditelji su ti koji donose odluku o dvojezičnom odgoju, osobito ako je šira okolina jednojezična, no okolnosti su zadane – roditelji u obitelji donose dva različita materinska jezika.

Prirodna i umjetna dvojezičnost

Usko povezano s pojmovima subjektivna i objektivna dvojezičnost je i pitanje prirodne i umjetne dvojezičnosti. Među ostalima ove pojmove rabe B. Kielhöfer i S. Jonekeit. Po njima je prirodna dvojezičnost prisutna u miješanim brakovima kada je dvojezičnost dio djetetova prirodnog okruženja, dok „je umjetna dvojezičnost na djelu kada u jednojezičnom roditeljskom domu roditelji oponašaju ‘prirodnu dvojezičnost’” (1995: 14). Da ovakva podjela nije opravdana može se vidjeti na primjeru dječaka T. On oba jezika usvaja od rođenja u prirodnom okruženju roditeljskoga doma. Iz zvukovne građe koja se sastoji od glasova njemačkoga i hrvatskoga jezika, on od prvih dana, kao i svako drugo zdravo dijete, počinje proces usvajanja jezika. Jedina razlika u odnosu na tzv. prirodne situacije kao što su miješani brakovi sastoji se u tome da dječaku T. njemački jezik nije nužan za komunikaciju s užom ili širom okolinom. No kriterij nužnosti ne bi smio biti odlučujući u donošenju suda o tome je li nešto djetetu prirodno ili nije. Istovremeno treba podsjetiti na niz slučajeva kad su roditelji izvorni govornici različitih jezika, ali zbog pritiska okoline, nedovoljne vlastite osviještenosti ili drugih kompromisa ne odgajaju dijete dvojezično. Što se tiče definicije umjetne dvojezičnosti, treba reći da se jezična djelatnost roditelja koji se uz jezik čiji se izvorni govornici služe još jednim jezikom u komunikaciji s djecom, a on nije i jezik njihove društvene okoline, ne može opisati kao oponašanje. Roditelji koji žive u jednojezičnoj sredini nemaju uzor drugih dvojezičnih obitelji niti pojedinačnoga dvojezičnoga govornika kojega bi oponašali. Može se zaključiti da pojmovi prirodna i umjetna dvojezičnost nisu primjereni, zbog nedostatka dovoljno jasnih parametri koji bi bili osnova za jednoznačno razlikovanje,

zbog isključive perspektive odraslih promatrača i nemogućnosti suda o doživljaju djeteta te zbog negativne konotiranosti atributa umjetni. Stoga se predlaže uvođenje kategorija „*dvojezičnost izvornih govornika – DIG*” i „*dvojezičnost neizvornih govornika – DNG*”. Dodatno se element širega društvenog okruženja i njegov utjecaj na razvoj jednog od jezika ili na oba jezika u dvojezičnoj kombinaciji može opisati formulacijom „*nulta/jednostruka/dvostruka jezična potpora okruženja – 0/1/2JPO*”. Prema toj bi podjeli slučaj hrvatske obitelji dječaka T. sažeto opisala sljedeća formula njihove dvojezičnosti:

$$DNG_{Mnj}: M_H + O_H \text{ uz } 1_H \text{ JPO.}$$

Što znači da se radi o dvojezičnosti neizvornih govornika u kojoj su oba roditelja izvorni govornici hrvatskoga jezika, majka je izvor za njemački unos, a prisutna je jednostruka jezična potpora okruženja za hrvatski jezik.

Prvi jezik (J1) – drugi jezik (J2)

Kod dvojezičnih ili višejezičnih kombinacija često se poseže i za brojčanim oznakama jezika: J1 – prvi jezik, J2 – drugi jezik, J3 – treći jezik itd. Iako je ovaj način naizgled neutralniji i jednostavniji – od primjerice definiranja pojmova materinski, strani, roditeljski i sl. (v. Jelaska, 2005) – problem je u nejednakom tumačenju brojčanog dijela oznake. Nekim je jezikoslovcima to način označavanja kronologije u usvajanju jezika, označava se kojim jezikom dijete prvo progovara. Drugi brojčane oznake povezuju s razinom ovladanosti jezikom pa je u tom smislu J1 jezik na kojem se pojedinac može najbolje sporazumjeti. No razlikovanje između J1 i J2 može se temeljiti i na funkciji koju jezici imaju u životu pojedinca. Tako se J1 nekad poistovjećuje s jezikom privatnosti i kućnoga okruženja dok se kao J2 označava jezik šireg društvenog okruženja u školi, na radnom mjestu ili administraciji.

U slučaju simultane hrvatsko-njemačke dvojezičnosti koju opisuje ovaj članak može se reći da se radi o simultanom usvajanju dvaju prvih jezika (Meisel, 1990), o dvojezičnom usvajanju prvoga jezika (Wode, 1993; Klein, 1992)) ili o dvojezičnosti kao prvom jeziku (Swain, 1972). Sve formulacije ukazuju na to da su dva jezična izvora obuhvaćena u jednoj cjelini J1 pa se tako skraćeno može reći da dječak T. ima J1_{nj} i J1_h. Dakle, jezični razvoj dječaka T. počinje kao dvojezično usvajanje prvoga jezika u kojem su J1_{nj} i J1_h ravnopravni, osobito u prvoj godini života. Polaskom u jaslice s navršениh godinu dana stanje ravnoteže se mijenja te polako počinje utjecaj *1H JPO* čiji će rezultati i dominacija hrvatskoga jezika postati jasno vidljivi u dobi od oko 2;2.

DINAMIKA ODNOSA UNUTAR J1 TE RAZVOJ DO J1 I J2

Odlučujući čimbenici za dinamiku odnosa unutar J1 strategija su komunikacije roditelja s djetetom, ranije je rečeno da je primjenjivanja strategija „svaki roditelji govori s djetetom svoj jezik”, te vremenska izloženost jezičnim izvorima. Majka dječaka T. prvu godinu

njegova života ostaje kod kuće, što unatoč jednojezičnom hrvatskom okruženju znači čak i nešto veću izloženost izvoru njemačkoga jezika, budući da otac šest do osam sati dnevno provodi na radnom mjestu. Iako se nakon prvih godinu dana ne može govoriti o dvojezičnim rezultatima na razini dječakove jezične proizvodnje, ovo je razdoblje izuzetno značajno, jer je dijete istodobno „uronjeno” u zvučni materijal obaju jezika i prima njihove tipične zvukovne strukture. No jezični elementi koje dijete usvaja u prvih godinu dana ne odnose se samo na fonetsku razinu, već uključuju sve jezične razine, od semantičke do morfološke.

Rezultati relativno ujednačene izloženosti dvama sustavima tijekom prvih godinu dana života dječaka T. postaju vidljivi tijekom druge godine. U razdoblju jednočlanih izričaja prvo dominiraju riječi na NJ, a onda je s 1;8 zabilježeno da polako nastaju pojmovni parovi, neka vrsta „dvojezičnih sinonima”. Nakon navršene druge godine života zabilježeni su prvi rezultati veće izloženosti hrvatskom jeziku (osam do deset sati svakodnevnoga boravka u jaslicama) i kraćega dodira s majkom kao izvorom njemačkoga jezika. Razlike između jezika počinju se pokazivati na sintaktičkoj razini, pa dječak u hrvatskom jeziku rabi rečenice u futuru i perfektu: *Mama će doći. / Tata došao. / Tadej je skočio.*, dok u njemačkom jeziku poznaje particip perfekta i koristi ga kao pojedinačnu riječ: *gefunden /gegessen* uz izgovornu varijantu (*funden i gessen*), ali ga ne rabi u zaokruženoj rečeničnoj strukturi. U dobi od 2;6 sintaktička razina pokazuje još veće razlike. Na hrvatskom jeziku dječak tvori zavisno-složene rečenice, kao što su: *Kad smo bili na moru, onda smo gledali brodove.* (vremenska rečenica), ili *Mama, gdje je čokolada koju je kupio Filip?* (atributna rečenica). Ne može se reći da je došlo do stagnacije u razvoju njemačkih struktura, ali su brzina i intenzitet toga razvoja drugačiji. Istovremeno su na njemačkom zabilježene pravilne nominalne fraze kao što su: *große Steine, viele Leute, zwei Sterne* (veliki kameni, mnogo ljudi, dvije zvijezde) (2;5.08), *der große Bär* (veliki medvjed, uz pravilnu upotrebu određenoga člana) (2;5.21). Dječak bez poteškoća rabi jednostavne izjavne i upitne rečenice: *Was ist das? / Das sind Pilze. / Mama fährt Uno.* (Što je to? / To su gljive. / Mama vozi Uno.) (2;3.25).

Navedeni primjeri pokazuju kako se zbog nejednake vremenske izloženosti jednom i drugom jezičnom izvoru svaki od jezika u dvojezičnoj kombinaciji razvija brzinom koja je proporcionalna vremenu provedenom s jednim od izvora. No treba naglasiti da nije samo vrijeme presudni element, već sadržaji i širina jezične potpore koja se u tom vremenu dobiva. Do sličnoga zaključka o utjecaju veće vremenske izloženosti jednom jezičnom sustavu (osobito u okviru vrtića i škole), koji je istovremeno i sustav jednojezičnoga okruženja, pri čemu se stvara odnos nejednakosti među jezicima, dolaze i autorice V. Požgaj Hadži i S. Kranjc (2001: 131): „... (ispitanik) živi u slovenskom jezičnom okruženju. Zbog toga je ispitanik vremenski mnogo više izložen slovenskom jeziku, ..., a posebice treba istaknuti učenje standardnog slovenskog jezika (od 3. godine u vrtiću i od 7. godine u osnovnoj školi). Problem do kojeg dominantna izloženost „jakom” odnosno zastupljenijem jeziku može dovesti je nevoljkost djeteta da odgovora na „slabom” jeziku pa da roditelj koji s djetetom razgovara na „slabom” jeziku dobiva odgovore na „jakom” jeziku. Ako se u prijelomnim razdobljima ne pronađe rješenje i ako to postane ustaljeni način komunikacije, onda će dijete razviti takozvanu pasivnu dvojezičnost. To znači da će jedan od dva jezika samo razumjeti, ali ga neće koristiti u vlastitoj jezičnoj proizvodnji.

Iako je status dvaju jezika dječaka T. sve do 1;8 bio podjednak i u skladu s tim, već ranije, opisan kao $J1=J1_h$ i $J1_{nj}$, pod utjecajem duže vremenske izloženosti okolinskom hrvatskom jeziku, taj odnos prerasta u odnos dominacije $J1_h$ i $J2_{nj}$, gdje $J1$ predstavlja dominantniji jezik. Roditelji su dječaka T. unatoč takvom razvoju dvojezičnoga odnosa ustrajali u nastojanju prenošenja znanja obaju jezika pa dominacija hrvatskoga jezika nije dovela i do razvoja pasivne dvojezičnosti. U svakodnevnoj se komunikaciji primjećuje da je boravak u vrtiću podloga za veći broj hrvatskih rečenica u komunikaciji s majkom, ali za roditelje je bilo poticajno i ohrabrujuće iskustvo da se vikendom, tijekom cjelodnevnoga boravka s majkom ili tijekom ljetnoga odmora, kada majka i dječak provode više vremena zajedno, odnos zamjetno mijenja u korist njemačkoga jezika. Majka je dječaka T., u situacijama kada je hrvatski jezik prevladavao u komunikaciji s njom, spontano uvela dvije verbalne formule (*Wie sagst du das schön?* = Kako ćeš to lijepo reći?, *Das verstehe ich nicht.* = To ne razumijem.) koje su dječaku bile znak da izričaj na hrvatskom treba majci ponoviti na njemačkom jeziku. Kao ilustracija slijede dva razgovora dječaka T. i njegove majke:

1. razgovor u dobi od 2;5.21

T: Mama, hoću pikavice. (mineralna voda)

M: Wie sagst du das schön? → verbalna formula koja potiče dječakovo prebacivanje koda

T: Mama, ich möchte Mineralwasser trinken.

M: Bitte schön, dein Mineralwasser.

T: Danke.

2. razgovor u dobi od 2;7.09

M: Nimm das große Handtuch und komm ins Bad.

T: Sad ću.

M: Das verstehe ich nicht. → verbalna formula

T: Ich komme gleich.

Valja napomenuti da ovakav način korekcije ne smije biti vrsta prijekora, već podsjećanje na nešto što je i majci i dječaku zajedničko, što je dječak pod intenzivnim utjecajem okolinskog jezičnoga sustava spremio u dublje sjećanje pa je njemački izričaj potrebno premjestiti u „zonu aktivnoga korištenja”. Vidljivo je da dvojezično odrastanje omogućuje praćenje proporcionalnog odnosa između vremenske izloženosti jezičnom izvoru i njegovim sadržajima te postignutih jezičnih rezultata, što kod jednojezičnoga razvoja nije toliko uočljivo i uzima se kao nešto što se događa samo po sebi.

Korpus na kojem se na osobit način može analizirati dinamika i odnos elemenata u dvojezičnoj ili višejezičnoj cjelini jesu *miješani izričaji*. Elementi iz oba jezika kod dječaka T javljaju se u dobi od 1;11, u fazi dvočlanih izričaja. Zabilježeni su primjeri:

- *U Bad.* – (prijedlog na hrvatskom + imenica na njemačkom, cijela sintagma ima značenje *u kupaonici*);
- *Junge plače.* (imenica subjekta na njemačkom, a predikat na hrvatskom, u značenju

Dječak plače.);

- *Bitte, braco.* (glagol je na njemačkom, a imenica na hrvatskom, u značenju *Izvoli, braco.*).

S 2;1.16 zabilježena je složenića upitna rečenica *Mama, kaj to Bärchen macht?* (srž je rečenice subjekt i predikat na njemačkom, a upitna i pokazna zamjenica na hrvatskom, u značenju *Mama, kaj to medvjedić radi?*). S 2;2.11 zabilježeni su primjeri: *Vidi Fahrrad. Vidi Springbrunnen.* (kombinacija glagola na hrvatskom i imenice na njemačkom, u značenju *Vidi bicikl., Vidi vodoskok.*). U ovoj fazi dječak spaja samostalnu riječ (plače, vidi, Bad, Springbrunnen) ili frazu (*Bärchen macht*) iz jednoga jezika kao cjelinu s ostatkom izričaja na drugom jeziku, a da pritom ne dolazi do spajanja gramatema jednoga jezika s leksemima drugoga. Poznajući redosljed kojim je dječak T. usvajao riječi u navedenim primjerima, čini se da je razlog korištenja imenica na njemačkom taj što ih je dječak naučio prvo na njemačkom, a za neke još nije niti imao ekvivalent na hrvatskom jeziku (npr. Springbrunnen). Ponekad objašnjenje nije samo redosljed usvajanja leksičke jedinice, već i njezin primarni izvor, što se prije svega vidi u vokabularu koji dolazi iz njemačkih slikovnica. Tako prilikom čitanja njemačke slikovnice *Regenbogenfisch* (u hrvatskom prijevodu *Ribica srebrica*, a doslovno bi se naslov mogao prevesti kao *Dugina ribica*) dječak komentira: *Neće dati Glitzerschuppen.*, koristeći njemačku imenicu *Glitzerschuppen* (svjetlucave riblje ljuske), jer nema njezin hrvatski ekvivalent.

Nakon pojave prvih naznaka o tome da dječak zna da ima dva jezika (sam uvodi frazu „zove se” pa objašnjava *Avion se zove Flugzeug., Draußen se zove vani.*), mijenja se i način kombiniranja elemenata iz obaju jezika. Osim kombinacije riječi i fraza u cjelini sada dolazi i do prijenosa gramatema iz jednoga jezika u drugi (primarno iz hrvatskoga jezika), ali ne često. Tako su u dobi od 2;5 zabilježeni sljedeći primjeri:

1. *Zašto ne mogu gießen?* (Zašto ne mogu zalijevati?)
2. *Gore je velikī Blümchen?* (Gore je veliki cvjetić.)
3. *Nema Huta.* (Nema šešira.)

U 2. i 3. primjeru nije kombiniran samo osnovni oblik imenice već se on veže na imenički gramatem iz hrvatskoga jezika. U trećem je primjeru osnovnomu obliku njemačke imenice *Hut* (šešir) dodan sufiks *-a* za genitiv jednine muškoga roda iz hrvatskoga jezika, što je u skladu s rodom njemačke imenice. U drugom se primjeru njemačka umanjena srednjega roda *Blümchen* (cvjetić) veže uz sufiks *-i* na atributu jer je i hrvatski ekvivalent srednjega roda, pa bi imenička fraza glasila *veliki cvjetić*. Još uvijek je teško prosuditi, posebno kod dvočlanih izričaja, unosi li dječak T. njemački element u rečenicu koja je prvobitno trebala biti na hrvatskom jeziku pa mu je usred izričaja nedostajala riječ ili fraza, ili je rečenica prvobitno trebala biti na njemačkom pa su uneseni hrvatski elementi. No s pojavom prijenosa gramatema iz hrvatskoga jezika i tročlanih izričaja postaje sve vidljivije da se radi o interferenciji uz dominantni utjecaj hrvatskoga. Tako se može reći da je u trećem primjeru u rečenični okvir na hrvatskom *Nema-a*, ubačena leksička jedinica iz njemačkoga

sustava *Hut*, a dominantna je rečenična podloga hrvatska. Da se radi o prvobitno hrvatskim rečenicama u koje ulazi njemački leksički element potvrđuje i prvi primjer: *Zašto ne mogu* ← gießen? Hrvatska rečenična struktura kao podloga cijelom iskazu prepoznatljiva je i po redu riječi. U njemačkoj bi rečeničnoj strukturi negacija stajala ispred infinitiva glavnoga glagola. Na hrvatskom bi to doslovno glasilo: *Zašto mogu ja ne zalijevati?*

Ovi primjeri pokazuju da je na razini leksika kao i drugih jezičnih sastavnica prisutan stalan dinamičan odnos dvaju jezika u smislu redosljeda usvajanja određenih jezičnih struktura i sadržaja. Da dominacija jednog jezika i podjela dvojezičnog sklopa na J1 i J2 u smislu razine ovladanosti pojedinačnim jezičnim sustavom ne mora biti jednako primjenjiva na sve jezične sastavnice kod dječaka T. pokazano je testom ekvivalenata. U dobi od tri godine roditelji su osmislili neku vrstu igre u kojoj je dječak trebao reagirati na 40 sličica koje su prikazivale stvari ili bića za koja se vjerovalo da ih dječak već poznaje i zna imenovati, jer cilj nije bio ispitati poznavanje same leksičke jedinice (40 različitih imenica), već verbalnu reakciju dječaka i odnos ekvivalenata u oba leksička sustava. Za jedan i za drugi jezik formula je pitanja bila ista: *Što je to?*, *Kako se to/ovo zove?*, ili *Was ist das?*, *Wie heißt das?* Otac je provodio ispitivanje za hrvatski jezik, a majka za njemački jezik. Razmak između oba ispitivanja bio je tjedan dana. Na temelju rezultata testa ekvivalenata, utvrđeno je da je od 40 ponuđenih parova u spontanoj verbalnoj reakciji dječaka T. na ponuđeni vizualni poticaj ostvareno 25 značenjskih parova, tj. ekvivalenata. Odnos se ekvivalenata može promatrati kao uravnotežen, dominacijski određen ili može potpuno izostati. Za tih se 25 ekvivalenata moglo reći da među njima vlada uravnotežen odnos, jer niti jedan od dvaju jezika u trenutku dječakove verbalne reakcije nije prevladao, već je nesmetano dobiven odgovor u očekivanom jeziku. U 9 je uspostavljenih pojmovnih parova odnos ekvivalenata određen dominacijski izraženim utjecajem pojma iz njemačkoga leksika. Unatoč raspoloživosti odgovarajuće riječi na hrvatskom jeziku, prva spontana reakcija događa se na njemačkom jeziku (Npr. na sličicu slona dječak reagira na njemačkom s *Elefant*, nakon toga otac pita: „A hrvatski?“, a dječak tek u trećem koraku kaže: „Slon, da slon.“) U 6 je preostalih primjera odnos ekvivalenata potpuno izostao, jer niti u jednom od jezika nije pronađen odgovarajući odgovor na pitanje *Što je to?*.

I dječakovi komentari uz odgovor na pojedinom jeziku ukazuju na važne detalje o odnosu dvaju jezika. Dok komentari uz njemački odgovor u svim slučajevima osim jednoga odražavaju dječakovu želju za nastavak komunikacije na osnovi dobivenoga poticaja, komentari uz hrvatski odgovor primarno predstavljaju građenje neke vrste „jezičnoga mosta“ u potrazi za odgovarajućim izrazom na hrvatskom jeziku. Na sličicu slona dječak, primjerice, odgovara komentarom: „To je *Rutsche*.“, pa tek potom dolazi do hrvatske riječi „tobogan“.

ZAKLJUČAK

Iako ukupni zbroj dječakova jezičnoga razvoja do kraja treće godine govori u prilog dominacije hrvatskoga jezika, a odnos njegovih jezika iz početnoga J1h i J1nj prelazi u J1h i J2nj, gdje J1 označava dominantniji jezik, analiza pokazuje da dominacija jednoga jezika ne mora biti jednako prisutna u svim područjima jezičnoga sustava. Iako je hrvatski

kod dječaka T. dominantniji na razini složenosti nominalnih i verbalnih fraza, cjelokupnih rečeničnih konstrukcija, te u samoj komunikacijskoj aktivnosti, izneseni primjeri iz testa ekvivalenata pokazuju da je moguća dominacija slabijega jezika na pojedinoj jezičnoj razini. Pod utjecajem okolinskoga jezika i nakon treće godine hrvatski ostaje snažniji element dječakove dvojezične kombinacije, no u njemačkom je, među ostalim i radi svjesne uporabe sekundarnih jezičnih izvora – slikovnica, crtanih filmova, audiosnimaka, očuvana aktivna jezična produkcija. Receptivno je znanje daleko šire od aktivne produkcije, ali ono je potencijal za razvoj u trenutku kad se okruženje mijenja, prilikom putovanja ili većeg broja sugovornika za manje dominantan jezik dvojezične kombinacije.

LITERATURA

- Jelaska, Z. i sur. (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Kielhöfer, B. i Jonekeit, S. (1995) *Zweitsprachige Kindererziehung*, Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Klein, W. (1992) *Zweitspracherwerb*, Frankfurt am Main: Verlag Anton Hain.
- Meisel, J. (ur.) (1990) *Two First Languages – Early Grammatical Development in Bilingual Children*, Dordrecht: Foris
- Požgaj Hadži, V. i Kranjc, S. (2001) *O simultanom slovensko-hrvatskom bilingvizmu*, *Strani jezici*, 30 (2001), br. 3: 129–140.
- Swain, M. K. (1972) *Bilingualism as a first language*, doktoriski rad, Irvine: University of California
- Wode, H. (1993) *Psycholinguistik, Eine Einführung in die Lehr- und Lernbarkeit von Sprachen*, Ismaning: Max Hueber Verlag.

DYNAMIC POSITION OF THE CROATIAN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF SUBJECTIVELY MOTIVATED CHOSEN BILINGUALISM

Summary

The article describes bilingual development of the first language (L1) of a boy who has been exposed to two different sources of language input (German and Croatian) in a naturally monolingual Croatian environment from his birth. The monolingual environment refers both to the wider social surrounding outside of the boy's home, in which the Croatian language has the role of the main and only formal means of communication, and to the family environment for both mother and father are native speakers of the Croatian language. However, the mother decides to be the source of the German language input, whereas the father speaks Croatian with the boy. The article focuses on the dynamic position of the Croatian language in the bilingual combination, on linguistic and non-linguistic elements that have an impact on it.

Key words: *bilingualism, bilingualism of non-native speakers, bilingualism of native speakers, subjective and objective motivation, Croatian language, German language, mixed utterances, the dynamic L1 – L2 relationship*

DYNAMISCHE POSITION DER KROATISCHEN SPRACHE IM KONTEXT DER SUBJEKTIV MOTIVIERTEN WAHLZWEISPRACHIGKEIT

Zusammenfassung

In dem Artikel wird die Entwicklung der ersten Sprache eines Jungen, der von seiner Geburt an von zwei verschiedenen Quellen des sprachlichen Inputs (Deutsch und Kroatisch) umgeben ist, beschrieben. Es geht um einen Fall des bilingualen Erstspracherwerbs. Die Umgebung, in der der Junge zweisprachig erzogen wird, ist einsprachig kroatisch. Die einsprachige Umgebung bezieht sich einerseits auf die Umgebung ausserhalb des Familienhauses, in der die kroatische Sprache offiziell die einzige Sprache des Landes ist, und andererseits auf den Familienkontext, denn beide Eltern sind muttersprachlich kroatisch. Die Mutter entscheidet jedoch, die Rolle der deutschen Sprachquelle für den Jungen zu übernehmen, während der Vater mit dem Kind Kroatisch spricht. Der Schwerpunkt des Artikels ist die dynamische Lage der kroatischen Sprache in der zweisprachigen Kombination sowie sprachliche und aussersprachliche Elemente, die sie beeinflussen.

Schlüsselwörter: *Zweisprachigkeit, Zweisprachigkeit der Muttersprachler vs. Zweisprachigkeit der Nichtmuttersprachler, subjektive vs. objektive Motivation, die kroatische Sprache, die deutsche Sprache, Mischsätze, das dynamische Verhältnis zwischen S1 und S2*